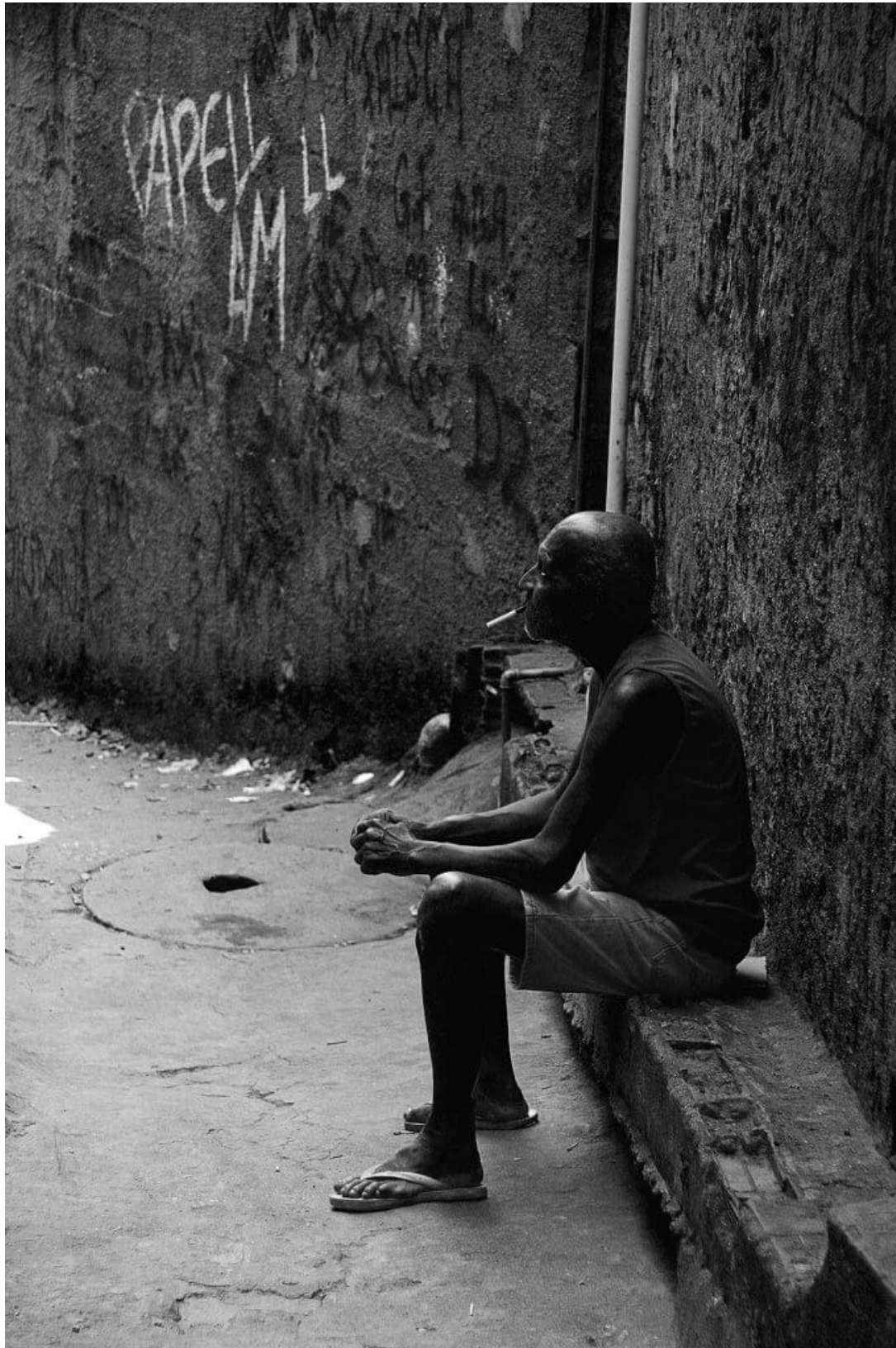

Nacsinák Gergely András

VAN-E MÁ S LEHETŐSÉG?

2019-01-02 | ESSZÉ

*A görög csavargó egy kisfiút
kérdé zget. „Mit pofá znak?” – „Kik ezek?”
„Aha.” – “Megkö szönik neki.” – „Ugyan mit?”
A gyermek fénylő szemmel né z reá:
„Hogy törvényt hozott a koldusok ellen.”*

Az idé zett sorok Jozsif Brodskij hosszú verséből, a *Post ætatem nostram* című opuszból valók. A Szovjetunióból 1972-ben emigrált Brodskij kötetét lapozgatva rögtön az utolsó soron akadt meg a szemem, pedig soha nem szokásom a költészetben az aktualitást, a rejtett politikai áthallást keresni. Itt azonban megálltam., és visszalapozva a legelejétől olvastam a *Post ætatem nostram*-ciklust. Hátha Brodskij, a maga megbélyegzésről és hallgatásról szerzett tapasztalatával el tudja mondani a máról, amit itt élve magam sem értek.

Törvényt hozni a koldusok ellen – ez mindenkor demonstratív aktus, amely a hatalom arroganciája mellett azt hivatott jelezni, hogy az állam figyelő tekintetét a legkisebb, a társadalom peremét érintő rendbontás sem kerülheti el; továbbá, hogy az állam által meghatározott látszat megzavarása azonnali retorziót von maga után. Hiszen a jólét már-már sikeresen – és jelentős összegekért – sulykolt képét egy csapásra hatástalaníthatja egy szenvedő arc látványa a még nem egészen a propaganda hatása

alatt állók körében. Ha valaki törvényi erővel lép föl a nincstelének, a jólétből kiszorultak, a deviánsok, csavargók, szenvedélybetegek és sorstársaik ellen, akik a tehetetlenség gravitációs erejének engedve a társadalmat önnön hiányosságaira emlékeztetik, azzal egyben jelzi, hogy a rendszer lelkiismeretvizsgálata nem megengedett; hogy annak visszásságaira nemcsak rákérdezni, de azokat észrevenni is a bűncselekménnyel határos, a részvét pedig mindössze információhiány. Elvégre a koldus önhibájából az, aki, ha ugyan nem egyenesen rosszindulatú, a periféria miazmás kipárolgásait és kétes ideológiáit hordozó *idegen*, akinek pusztá léte is a többségi társadalom stabilitása ellen intézett támadás: márpedig a közös rendszerben nem helyet találni, büntetési tételt von maga után. A koldus, az idegen okvetlen veszélyforrás: ha a többség képviseli az egészséget, akkor ők fekély, fertőzés, kelés a társadalom testén. Törvényi erővel föllépni a nincstelének ellen szimbolikus aktus, afféle apotropaikus ráolvasás, amely – mióta világ a világ – mindig divatban volt a mágikus és vallásos, de még a poszt-vallásos kultúrákban is, kivétel nélkül mindenütt. Az aktus által a hatalom mindenkit fennhatósága alá von, egészen a szociális perifériáig; egyúttal azt sugallja, hogy rendszere szilárd, a kíméletlenségig következetes, s hogy e sziklaszilárd renddel szemben mindenki potenciális koldus, mindenki egyformán kiszolgáltatott. Hogy nincstelen is, vagy csupán kiszolgáltatott, az majd egy következő lépésben dől el; az pedig nagyban függ az illető hatalom iránti lojalitásától. Édesmindegy, valóban hisz-e a rendszer alapelveiben, vagy csupán belenyugszik a megváltoztathatatlanba: elég, ha jelzi egyetértését, ha másképp nem, legalább hallgatással. Azzal, hogy nem emel szót, és bármilyen teszt-törvénnyel, határozattal, rendelettel is teszik próbára, ő hallgat. Márpedig a törvények, határozatok és rendeletek jelentős része legfeljebb erre jó. Mifelénk nagy hagyománya vagyon a hallgatásnak.

*Mindegy, bűnös-e
vagy ártatlan; a törvény éppen úgy
behajtatik, akár az adó.*

*

Post ætatem nostram: időszámításunk után valahogy így mennek a dolgok. Nemcsak Róma közelebbről meg nem határozott keleti tartományának székvárosában, hanem előbb-utóbb mindenütt.

*Leállítják a forgalmat a Császár
érkeztekor. Az ünneplő tömeg
nyomja a sorfalat – hangoskodik.*

A Brodskij versében feltűnő alakok közül – legyen az a zsarnoki Helytartó, a porig alázott Király, a gladiátorok, strázsák, utcanők, a ketrecekbe zárt állatok, vagy épp maga a Császár – az egyetlen, aki a maga módján szabad, a görög Csavargó. Amíg a

tömeg a császár fogadásán üdvivalg,

*A palota mögötti, most üres
kávéházban csak egy görög csavargó
s egy rokkant dominózik. A terítőn
az utcafények hulladéka, és
az üdvivalgás hangjától lebegnek
a függönyök. Drachmákat számol a
vesztes görög; a nyertes hadirokkant
keménytojá st rendel csipetnyi sóval.*

Brodzskij verseiben előszeretettel ölt antik maszkokat. A nincstelen „görög” alakja a római világban, „időszámításunk után”: csavargó, kívülálló, időszerűtlen figura. A filozófusok iskolái hanyatlásnak indultak, legjobbjaik a biztos kenyérkereset érdekében elszegődtek házitanítóknak Róma elkényeztetett kölykei mellé. Függetlennek lenni annyi, mint nincstelennek lenni. Piacon lopott mandulát majszolni a tengerpart napsütötte szikláin heverészve, míg mellette morajlik a tenger. Figyelni a két, egymáshoz láncolt rabszolgát, akik hullámfürdőt vesznek. Külvárosokban bolyongani, ahol lehetőleg már egy államfőt ábrázoló szobor sincsen, ahová szobrot állítani sem érdemes.

Igaz, a versben nincs kimondva, hogy a görög filozófus.

De a víz és a szárazság visszatérő motívumok: kanális, szökőkutak, medencék, vízzel teltek vagy épp üresen ásítók. Lezúduló zápor. Rezzenetlen víztükör. „Ám – mondja a görögről Brodzskij – az elme száraz”.

Hérakleitosz szerint a nedves lelkek öntudatlanok, a száraz, tűztermészetű lélek pedig józan.

A *logosz*: tűz, a gondolkodás pedig eltünteti a mocsaras elmét uraló miazmás nedveket.

A görög filozófus az egyetlen, aki nem vesz részt sem az üdvivalgásban, sem a

kormányzat elleni szervezett hóbörgésben. Lát, mérlegel – és továbbáll. Lehet-e más választása? Hiszen a törvény, a koldusok ellen hozott szabályozás végső soron és kimondatlanul is alighanem ellene szól, annak általános érvénye csak álca, a politikai korrektség jegyében. Mert hiába sorjáz a verssorokban megannyi alak, e sokaságban ő az egyetlen csavargó, az egyetlen nincstelen: az egyetlen, aki továbbállhat. Még akkor is, ha ezért fel kell áldoznia a legdrágábbat, amit ismer: a végtelent, igazi otthonát, a Tengert. Elindul, mert levonja a megdönthetetlen konklúziót, amely sajátos módon mindjárt a vers legelső sora:

„A Birodalom a hülyék hona.”

kép | eflon, flickr.com